Poštarina plaćena u gotovom

Vjesnik biskupije đakovačke

God. IV. Đakovo, ožujak 1951. Broj 3

Ignorantia Scripturarum — ignorantia Christi est

Enciklika »Humani generis« i Sveto Pismo

Enciklika „Humani generis" objavljena je 12. kolovoza 1950., a tema joj je ova: o nekim krivim mnjijenjima, koja prijete da potkopaju temelje katoličke nauke. Obrađeno je, prema tome, u njoj mnogo pitanja različite vrste, a neka se pitanja odnose na Sveto Pismo. Tako enciklika govori: o Genezi i evolucionizmu, o poligenizmu, o ispravnom shvaćanju pisma Biblijske komisije kardinalu Suhardu (16. I. 1948.), o nekim krivim naukama u vezi s nadahnućem i inerancijom Svetog Pisma i o nekim pitanjima hermeneutike. Enciklika je objavljena u Acta Apostolicae Sedis, 1950 561—578.

1. O postanku ljudskog tijela. Najzanimljiviji dio enciklike u vezi sa Svetim Pismom bez sumnje je onaj, koji govori o odnosu katoličkog učenjaka prema evolucionizmu s obzirom na postanak ljudskog tijela. Sv. Otac Papa daje svojoj misli o tom predmetu neki kratki uvod. U njemu ustanovljuje, da mnogi uporno (instanter) traže, da se katolička vjera u što većoj mjeri obazire na t. zv. pozitivne znanosti, ukoliko su manje ili više povezane s istinama kršćanske vjere. To je, veli Papa, hvalevrijedno, kad se radi o činjenicama, koje su već dokazane. No drukčije treba postupati s hipotezama. Ako se neke takve hipoteze izravno ili neizravno protive od Boga objavljenoj nauci, onda se gornji zahtjev ne može prihvatiti. Ako se pak takve hipoteze nalaze u vezi s naukom sadržanom u Svetom Pismu ili u predaji, a ne protive se inače od Boga objavljenoj nauci, treba postupati oprezno (caute accipiendum est).

Nakon toga dolazi tekst o postanku ljudskog tijela. Donosimo ovdje, propter momentum rei, latinski tekst ovog dijela enciklike i prijevod. (AAS, 1950, 575—576).

„Quamobrem Ecclesiae Magisterium non prohibet quominus „evolutionismi" doctrina, quatenus nempe de humani corporis origine inquirit ex iam exsistente ac vivente materia oriundi — animas enim a Deo immediate creari catholica fides nos retinere iubet — pro hodierno humanarum disciplinarum et sacrae theologiae statu, investigationibus ac disputationibus peritorum in utroque campo hominum pertractetur; ita quidem ut rationes utriusque opinionis, faventium nempe, vel obstantium, debita cum gravitate, moderatione ac temperantia perpendantur ac diiudicentur; dummodo omnes parati sint ad Ecclesiae iudicio obtemperandum, cui a Christo munus demandatum est et Sacras Scripturas authentice interpretandi et fidei dogmata tuendi. (Cfr. Alloc. Pont. ad membra Academiae Scientiarum, 30 novembris 1941: AAS, vol. 33, p. 506). Hanc tamen disceptandi libertatem nonnulli temerario ausu transgrediuntur, cum ita sese gerant quasi si ipsa humani corporis origo ex iam exsistente ac vivente materia per indicia hucusque reperta ac per ratiocinia ex iisdem indiciis deducta, iam certa omnino sit ac demonstrata; atque ex divinae revelationis fontibus nihil habeatur, quod in hac re maximam moderationem et cautelam exigat".

Hrvatski prijevod ovog odsjeka enciklike glasi: „Crkveno Učiteljstvo stoga ne zabranjuje, da nauku evolucionizma prema sadašnjem stanju znanosti i bogoslovske nauke istražuju i ispituju stručnjaci na jednom i na drugom polju. To se dakako odnosi na podrijetlo ljudskog tijela, koje bi se bilo razvilo od neke tvari, koja je već prije postojala i živjela, jer katolička nam vjera nalaže, da i dalje vjerujemo, da duše Bog stvara neposredno. Ali ova se istraživanja moraju vršiti tako, da se razlozi, koji pogoduju ili koji se protive jednom i drugom mišljenju, ispituju i prosude s potrebnom ozbiljnošću, umjerenošću i objektivnošću. Osim toga treba da svi oni, koji o tome raspravljaju, budu spremni podvrći se sudu Crkve, jer je njoj Krist povjerio zadaću, da autentično tumači Sveto Pismo i da brani vjerske istine. Neki međutim lakoumno prekoračuju ovu slobodu u raspravljanju, jer se vladaju, kao da je podrijetlo ljudskog tijela iz tvari, koja je već prije postojala i živa bila, po tragovima dosada pronađenima i po zaključcima izvedenim iz tih tragova, već posve sigurno dokazano i kao da u izvorima božanske objave nema ničega, što zahtijeva u ovoj stvari najveću umjerenost i opreznost".

Iz ovog teksta možemo zaključiti slijedeće:

a) Ispitivanja o postanku ljudskog tijela „ex iam existente et vivente materia" spadaju u pitanja, koja se ni direktno ni indirektno ne protive objavljenoj nauci. Odnosno znanstvene hipoteze, koje govore o postanku ljudskog tijela u tome smislu, ne protive se, uz neke uvjete, objavljenoj nauci. Zato Crkva ne brani (non prohibet), da se o tom pitanju slobodno raspravlja (libertas disceptandi) prema sadašnjem stanju znanosti i teološke nauke. To je posao, kojim se imaju baviti stručnjaci jednog i drugog područja, to jest stručnjaci u tim znanostima i u teologiji. Enciklika drugim riječima zabranjuje indirektno, da o tim teškim i ozbiljnim pitanjima bilo tko, bez prave stručne spreme, piše i raspravlja. Ako se uzme u obzir, kako je to pitanje od velikog zamašaja, savjeti su enciklike i te kako umjesni.

b) Isključeno je pitanje o postanku duše jer nam katolička vjera nalaže, da ustrajemo u vjerovanju, da duše direktno stvara Bog. To slijedi kako iz revelacije, tako i iz filozofije, jer je anima spiritualis et simplex, pa zato ne može imati drugi postanak nego per creationem.

c) Iznose se također savjeti za modus tog raspravljanja. Moraju se s ozbiljnošću, umjerenošću i objektivnošću iznijeti svi argumenti, koji pogoduju ili koji se protive jednom ili drugom mišljenju. Nema sumnje, da se ovdje radi o t. zv. fiksistima i o onima, koji računaju s teističko-finalističkom evolucijom s obzirom na postanak ljudskog tijela.

d) Naveden je i jedan bitni uvjet, pod kojim se ta rasprava ima voditi. Svi se moraju držati spremnima, da se pokore sudu Crkve, kojoj je Krist povjerio dužnost, da autentično tumači Sveto Pismo i da brani dogmatske istine.

e) Ovim je dokumentom katoličkim učenjacima osigurana sloboda raspravljanja o tome pitanju. No neki su granice te slobode (hanc disceptandi libertatem) lakoumno prekoračili. Vladaju se naime tako, kao da je postanak ljudskog tijela „ex materia iam exsistente et vivente" već sasvim dokazana činjenica. Dokazi bi bili ovi: tragovi dosada pronađeni (antropološke iskopine) i zaključci izvedeni iz tih tragova. Ti se teolozi osim toga vladaju tako, kao da u izvorima objave nema ničega, što u tom pitanju zahtijeva najveću umjerenost i opreznost. Navedeni dakle teolozi pretjeruju u dva smjera. S jedne strane uvećavaju dokaznu vrijednost antropoloških iskopina, te izvode iz njih nedokazane zaključke. S druge opet strane ne računaju dovoljno s podacima ex fontibus revelationis, koji na ovom području potiču na umjerenost i opreznost.

2. Poligenizam. Enciklika govori i o poligenizmu (AAS, 1950, 756). To je hipoteza, koja drži, da je ili poslije Adama bilo ljudi, koji nisu proizašli od njega „naturali generatione" ili pak, da Adam znači neko mnoštvo praotaca i da je prema tome istočni grijeh neki neshvatljivi manje ili više kolektivni grijeh. Ova hipoteza spada među one, koje se protive objavljenoj nauci. Zato enciklika odmah veli, da u prosuđivanju ove hipoteze sinovi Crkve ne uživaju takve slobode raspravljanja kao u pitanju o postanku ljudskog tijela. Nikako se naime ne vidi (nequaquam apparet), kako bi se ovakve hipoteze mogle uskladiti s naukom izvora objave i crkvenog učiteljstva o istočnom grijehu. Taj grijeh dolazi iz grijeha, što ga je počinio određeni neki Adam, koji je ujedno praotac svih ljudi, tako da taj grijeh prelazi rođenjem na sve ljude.

3. Slično kao u biološkim i antropološkim znanostima, neki prekoračuju mjere opreza,

koje je postavila Crkva, i na području povijesti. To se osobito tiče tumačenja povjesnih starozavjetnih knjiga. Pristalice ovakvog tumačenja još se povrh toga krivo pozivaju na pismo Biblijske komisije poslano pariškom kardinalu Suhardu 16. siječnja 1948. (O tom smo pismu već u dva navrata govorili u Vjesniku: cf. 1948, 102 i 1950, 106). Papa stoga iznova iznosi gotovo doslovce direktive tog pisma. Prema direktivama toga pisma Biblijske komisije jedanaest prvih poglavlja Geneze ne sadržava povijesti u onom smislu, kako su je pisali grčki ili rimski povjesnici ili kako je pišu moderni pisci povijesti. No ipak se u tim poglavljima Geneze nalazi povijest, to jest radi se o spisu, koji doista pripada povjesnoj literarnoj vrsti. Taj povjesni smisao (vero sensu) ili ta literarna vrsta još nije posve determinirana. Ona treba da se još točnije prouči. Egzegeti je moraju točnije i opsežnije istražiti i definirati (amplius investigare et definire).

Kao direktiva egzegetima u tom istraživanju daju se slijedeće dvije točke. Prvih jedanaest poglavlja Geneze sadržavaju uglavnom s povjesnog gledišta dvije stvari: 1) jednostavnim, slikovitim i umu slabo kulturnog naroda prilagođenim načinom iznose se glavne istine, na kojima počiva naše vječno spasenje, i 2) na pučki se način opisuje postanak ljudskog roda i odabranog naroda.

Po dogmatskim načelima o inspiraciji može se dopustiti, da su se sveti pisci Starog Zavjeta poslužili nekim usmenim ili pismenim izvorima. No ne smijemo nikada zaboraviti, veli enciklika, da su oni te izvore uzimali u svoja djela pod utjecajem nadahnuća. Bili su dakle u tom poslu „immunes ab errore". Nadahnuće nam dakle garantira vjerodostojnost njihovih spisa. Kod pisanja naime svetih knjiga služili su se pisci svim svojim ljudskim sposobnostima i postupali u mnogome kao i drugi pisci knjiga, ali sve je to bivalo „sub influxu divinae inspirationis", pod kojim su utjecajem sveti pisci bili samo „instrumenta Spiritus Sancti".

Iz dogmatskih dakle principa proizlazi vjerodostojnost svetih knjiga. No i čisto naravno prosuđivanje povjesnih knjiga Svetog Pisma pokazuje nam prednosti svetih pisaca pred profanim piscima mitologija i sličnih spisa. U svetim se naime knjigama tako očito vidi ljubav prema istini i jednostavnosti, veli naša enciklika, da se iz toga mora zaključiti, da su naši sveti pisci očito iznad starih profanih pisaca.

O tom važnom pitanju t. zv. literarnih oblika ili vrsta donijela je već enciklika „Divino afflante Spiritu" (30. rujna 1943.) ove značajne smjernice:

„Stari se naime Istočnjaci, da izraze svoje misli, nisu uvijek služili jednakim oblicima i načinima govora, kako mi to danas činimo, nego su se više služili onim oblicima, koji su bili u upotrebi kod ljudi njihova vremena i njihovih zemalja. Egzeget ne može unaprijed odrediti, kakvi su to oblici, nego tek točnim istraživanjem stare istočnjačke književnosti. A to se istraživanje za posljednjih ovih desetljeća većom pažnjom i marljivošću provodilo nego prije, te je pokazalo, kakvi su se oblici govora upotrebljavali u starim onim vremenima, bilo u pjesničkom opisivanju, bilo u donošenju životnih propisa i zakona, bilo napokon u pripovijedanju povjesnih činjenica i događaja. Ovo je istraživanje i to već dokazalo jasno, da se izraelski narod posebice isticao među ostalim starim istočnjačkim narodima u pravilnom pisanju povijesti, kako zbog starosti te povijesti, tako i zbog vjernog opisivanja događaja. Sve su to odlike, koje se uistinu mogu pronaći u Svetom Pismu zbog milosti nadahnuća i zbog posebne vjerske svrhe biblijske povijesti".

4. Moderne zablude u vezi s nadahnućem i inerancijom ovako Papa ocrtava u novoj svojoj enciklici: „Neki predlažu ili polako ubrizgavaju u pameti mišljenja, koja umanjuju božanski auktoritet Svetog Pisma. Ima ih, koji smiono iskrivljuju značenje riječi, kojima je Vatikanski sabor definirao, da je Bog autor Svetog Pisma, te ponavljaju tvrdnju, koja je više puta bila osuđena, da se nepogrešivost (inerancija) Svetog Pisma proteže samo na ono, što se tiče Boga ili religije ili morala Dapače krivo tvrde, da postoji u Svetom Pismu neko ljudsko značenje, pod kojim se krije njegovo božansko značenje, koje je, kako oni kažu, jedino nepogrešivo". (AAS, 1955, 569).

S ovim suvremenim zabludama vraćamo se u prošlo stoljeće i još dalje, kad je još postojala kod nekih nesigurnost u definiranju inspiracije. Nakon definicije Vatikanskog sabora nema nikakve sumnje o značenju izreke: Bog je autor Svetog Pisma. Prema crkvenoj tradiciji Bog nam daje neke knjige kao njihov autor, to jest čini sve, što i inače po našem shvaćanju čine autori, samo to ne čini sam

kao causa unica, nego se služi u tom poslu causa instrumentali, a ta je causa instrumentalis ljudski pisac pojedinih knjiga Svetog Pisma. U tu svrhu Bog uzdiže ljudske sposobnosti (facultates humanas), koje su potrebne kod t. zv. instrumentalnog pisanja nekog djela: intelekt, volja, pamćenje i t. zv. facultates executivae, drugim riječima i sve one sposobnosti, koje su potrebne i za materijalno pisanje. Pod utjecajem causae principalis sveti pisci pišu sve ono i samo ono, što ta causa hoće, da bude napisano. Dakako da tako nastala knjiga pokazuje nužno i tragove causae instrumentalis, kako to biva kod svake instrumentalne suradnje. Instrumentalna je na pr. suradnja, kada čovjek piše kredom po ploči. Svaki dio linije ili slova ili svaka točka zajedničko je djelo causae principalis čovjeka i causae instrumentalis krede. U tom zajedničkom rezultatu vidi se dakako utjecaj ili dio causae principalis, ali se također vidi i utjecaj causae instrumentalis. Tako na pr. bijela kreda piše bijelo, fino zašiljena kreda daje fine crte, crvena kreda daje crvene znákove itd. Tako se i u svetim knjigama vidi od causae instrumentalis ili ljudskog pisca: njegova psihologija, kultura, stil, jezik. O tome veli Papa u enciklici „Divino afflante Spiritu": „Uza sve to se nitko, tko ima ispravno mišljenje o biblijskom nadahnuću, ne će čuditi, što se i kod svetih pisaca, kao i kod drugih pisaca starine, nalaze stanoviti neki načini izlaganja i pripovijedanja, stanoviti neki idiotizmi, vlastiti naročito semitskim jezicima, a koji se zovu približnosti (approximationes), pa neki hiperbolični način pripovijedanja, koji puta štoviše i paradoksi, da se time predmet bolje utisne u pamćenje. Iz svetih naime knjiga nije isključen nijedan način govora, kojim se ljudski govor služio kod starih, a osobito kod Istočnjaka, da izrazi kakvu misao, ali pod uvjetom, da upotrebljeni način govora ni u čemu ne bude u protivnosti s Božjom svetošću i istinom".

Ovakvo shvaćanje inspirirane knjige nikako ne dopušta razlikovanje između ljudskog i Božjeg dijela u Svetom Pismu, odnosno ne dopušta, da se utjecaj inspiracije omeđi samo na one stvari, koje se tiču Boga, vjere i morala. Tu su zabludu poslije Vatikanskog sabora pokušali obnoviti modernisti, a danas se malo „učenije" govori o nekom „božanskom značenju", koje je sakriveno pod ljudskim značenjem. Iz nauke Vatikanskog sabora o nadahnuću i ineranciji jasno proizlazi, da je značenje izraženo po svetom piscu također značenje izražene od Boga. U svom dekretu „De parousia seu de secundo adventu D. N. Jesu Christi in epistolis sancti Pauli Apostoli" (18. lipnja 1915.) Biblijska komisija indirektno ističe općenito katoličko stanovište o značenju inspiriranog teksta, kad veli u drugoj točki spomenutog dekreta: „. . . prae oculis habito . . . dogmate catholico de inspiratione et inerrantia sacrarum Scripturarum, quo omne id, quod hagiographus asserit, enuntiat, insinuat, retineri debet assertum, enuntiatum, insinuatum a Spiritu Sancto . . ." (Ench. bibl., 433). Uz ovako jasnu nauku ne ostaje dakako nikakvog mjesta za razlikovanje nekog božanskog i ljudskog značenja, i to još takvog božanskog značenja, koje bi bilo sakriveno pod ljudskim značenjem.

No time nije isključen t. zv. sensus typicus i sensus plenior. Poznato je naime, da neki proroci nisu u svoje vrijeme vjerojatno shvatili u cijelosti značenje nekih svojih riječi. Tek kasnije objavio je sam Bog potpunije značenje nekih takvih riječi. Tako se otkrio sensus plenior. Sensus typicus također je mogao biti sakriven svetim piscima, a Bog ga je istom kasnije u toj pretpostavci otkrio ljudima. No i u jednom i u drugom slučaju ostaje sensus izražen od svetog pisca pravi sensus Spiritus Sancti, a kasnije otkriveni sensus plenior ili antitypus ne protive se prvotnome značenju, nego ga upotpunjuju.

5. Krive nazore za tumačenje Svetog Pisma ovako iznosi enciklika: „Kod tumačenja Svetog Pisma oni ne će da uzmu u obzir analogiju vjere i predaju Crkve. Postupaju sa Svetim Pismom kao egzegeti, koji ga tumače samo na ljudski način, a onda se njime služe kao vagom, kojom mjere naučavanje svetih Otaca i Crkve. To je sve krivo, jer se Sveto Pismo mora tumačiti prema duhu Crkve, koju je Krist Gospodin postavio čuvaricom i tumačem svega zaklada objavljenih istina". (AAS, 569).

Distinktivna oznaka katoličke biblijske znanosti stoji u tome, što se ona oslanja na crkveni auktoritet. O tome govore crkveni dokumenti već od najveće starine. Navest ćemo samo najnoviji dokument, encikliku „Divino afflante Spiritu". Ona daje savjete, kako se egzeget mora poslužiti kod tumačenja svetih knjiga svim onim sredstvima, kojim se služe i profane znanosti kod tumačenja starih teks-

tova. Ali to nije dosta: „Imajući na umu, da se ovdje radi o riječima od Boga nadahnutim, koje po odredbi samoga Boga ima čuvati i tumačiti Crkva, egzegeti će svetih knjiga ne manjom brižljivošću računati s tumačenjima i izjavama crkvenog naučiteljstva, kao i s tumačenjima svetih Otaca, te s analogijom vjere, kako to vrlo mudro opaža Leon XIII. u svojoj enciklici Providentissimus Deus".

Do težnje za takvom t. zv. „neovisnom" egzegezom dolazi među katolicima često radi želje, da budemo moderni, odnosno, da nas ne smatraju zastarjelima, ili da se po nekom krivom „irenizmu" više približimo disidentima. Jedno i drugo nije umjesno. Ovakav krivi „irenizam" osudio je Sveti Oficij u svojoj instrukciji „De motione oecumenica" od 20. prosinca 1949., gdje se uz ostalo određuje i ovo: „Mora se izložiti i protumačiti sva i cijela katolička nauka . . . koliko zato, što oni (nekatolici) traže istinu, toliko zato, što se izvan istine nikada ne može postići pravo jedinstvo". (AAS, 1950, 144).

P. A. Bea u članku „Enciclica Humani generis e gli studi biblici" (La Civiltà Cattolica, 18. studenoga 1950., posebni otisak s. 7—8) ovako prosuđuje ovu „neovisnu" egzegezu: „Niti moramo težiti prema takvoj „neovisnoj" egzegezi, kao da je jedino ona uistinu znanstvena. Prije svega katolička egzegeza nije i ne može biti neovisna. Ona jest i mora biti teološka disciplina, koja prima, kao i sva teologija, svoje zakone i norme od naučiteljstva Crkve. Bila bi najveća zabluda i ujedno do skrajnosti pogubno htjeti slijediti u toj točki primjer protestanata. Tako bi se zapravo zanijekalo katoličko načelo Tradicije, koje dijeli i uvijek će dijeliti katolika od nekatolika. I ne treba se bojati, da egzegeza iskreno i ispravno katolička ne bi bila „znanstvena". Na polju biblijske discipline ima toliko prilika, gdje se „znanost" može očitovati: tekstualna kritika, lingvistika, povijest, arheologija, topografija, povijest religija itd., itd. Ako katolički egzeget nastoji raditi na ovim poljima točno i metodički, i nekatolički će ga egzegeti lojalno ocjenjivati, iako u pitanjima teološkim, u pravom smislu riječi, idu drugim putevima. A osim toga i teologija sama, kojoj je katolička egzegeza jedan dio, prava je znanost, koja polazi od objektivnih i apsolutno sigurnih principa, obrađuje jedan skup podataka iste vrste, upotrebljava metodu, koja odgovara ovim podacima, te izlaže rezultate svog istraživanja u jednom sistemu, koji je baš u tu svrhu zamišljen (appositamente concepito)".

6. Ima još jedna tendencija u egzegezi, koju Papa u enciklici „Humani generis" osuđuje. On o tome govori ovako: „Osim toga, prema krivom shvaćanju tih ljudi, doslovno značenje (sensus litteralis) Svetog Pisma i njegovo tumačenje, što su ga pod nadzorom Crkve izradili toliko i tako veliki tumači, moralo bi ustupiti mjesto nekoj novoj egzegezi, koju oni nazivaju simboličkom i duhovnom. I tako bi tek pomoću te nove egzegeze knjige Starog Zavjeta, koje su sada u Crkvi zapečaćeni izvor, bile napokon svima jasne. Na ovaj način, tvrde oni, iščezavaju sve teškoče, s kojima se susreću oni, koji se drže doslovnog tumačenja Svetog Pisma". (AAS, 1950, 570).

Simbolička i duhovna egzegeza jesu po sebi termini dosta neodređeni. Duhovna egzegeza može se protumačiti i u posve dobrom značenju. Počevši od druge polovice prošlog stoljeća otkriveni su mnogi stari spomenici, koji su donijeli dosta svijetla tumačima Svetog Pisma, ali također i dosta novih poteškoća, o kojima stari egzegeti nisu imali često ni pojma. U isto je vrijeme trebalo braniti svete knjige od napadaja modernista i drugih protivnika, pa nije onda ni čudo, ako se jedan dio katoličkih egzegeta držao neko vrijeme više na području filološkom, kritičnom i povjesnom. No zato ipak nije bila sasvim zaboravljena „duhovna egzegeza". To znači: tumačenje doktrinarnog sadržaja svetih knjiga i tumačenje t. zv. sensus typicus ili spiritualis. O potrebi takve egzegeze govori već enciklika „Divino afflante Spiritu", kad veli: „A posebnom brigom neka paze, da ne iznose samo ono, — kako se to nažalost u nekim komentarima čini, — što se odnosi na povijest, arheologiju, filologiju i druge slične znanosti. Naprotiv, neka prikladno iznesu sve ovo, koliko može biti od koristi po egzegezu, a zatim neka osobito nastoje pokazati, što pojedine knjige ili tekstovi uče o vjerskim i moralnim istinama. Takvo njihovo tumačenje ne će samo biti od koristi učiteljima teologije u izlaganju i dokazivanju dogmatike, nego će pomoći i svećenicima, kad budu puku kršćanski nauk izlagali. Bit će na koncu takvo tumačenje od koristi i svim vjernicima, da uzmognu živjeti svetim i kršćanina dostojnim životom".

No duhovna se egzegeza može uzeti i u krivom nekom značenju. U tom je pogledu postalo glasovito jedno anonimno djelo nekog talijan-

skog svećenika pod naslovom: „Un gravissimo pericolo per la Chiesa e per le anime". Biblijska je komisija na taj plitki pamflet odgovorila 20. kolovoza 1941. jednim pismom, upućenim svim talijanskim biskupima, kojima je bilo upućeno i navedeno anonimno djelo. (O tome ima dosta opširnih podataka u članku: Dr R. S., Znanstveno proučavanje Svetog Pisma, Katolički list, 1943, 334—336),

Ovakvu bi krivu egzegezu, tobože po primjeru Origena, ponovno htjeli uvesti neki neupućeni katolički egzegeti. No svaka egzegeza, koja zanemaruje sensum litteralem, ne može biti dobra egzegeza, jer sensus litteralis jest onaj, što nam ga je autor svetih knjiga dao u prvom redu. To vrijedi za oba Zavjeta. Istina je doduše, da je Stari Zavjet nastao radi Novoga i da su mnoge stvari u knjigama Starog Zavjeta kao neke figure ili slike novozavjetnih osoba, događaja ili institucija. Ali time nije iscrpljena sva vrijednost Starog Zavjeta. On ima svoju vrijednost i sam za sebe ili u sebi. Postanak ljudskog roda, postanak izabranog naroda, koji je imao postati prvim predmetom Mesijina rada, sve su to vrednote, koje stoje same za sebe. Ovo djelo Božje, izvedeno u Starom Zavjetu, danas nam je po različitim arheološkim otkrićima i po napretku stare istočne filologije mnogo bolje poznato nego na pr. nekoć Origenu. A osim historijske važnosti ima Stari Zavjet i svoju vlastitu teološku vrijednost. U Starom Zavjetu nalazimo već mnoge temeljne naše dogmatske istine: Bog je stvoritelj i gospodar svijeta, nagrađuje dobra djela i kazni grijehe, pokazuju se strahovite posljedice grijeha, istočnoga i drugih grijeha, pa vrijednost molitve, potreba žrtve.

Posve je iluzorno, da bi neka spiritualna ili simbolička egzegeza mogla ukloniti bilo koju poteškoću u tumačenju koje starozavjetne knjige. Origen je možda mogao misliti, da se pomoću alegorijske egzegeze može postići takav rezultat, U tome je on posvema dijete svog vremena, kad su se i profani pisci tumačili alegorijski. No ako bi u današnje vrijeme katolički egzeget pokušao riješiti kakvu povjesnu ili dogmatsku poteškoću pomoću alegorijske ili te duhovne egzegeze, učinio bi smiješnim i sebe i katoličku egzegezu. Nije već enciklika „Divino afflante Spiritu" uzalud tako jasno naglasila, da je prva dužnost katoličkih egzegeta pronaći sensum litteralem. Izložit će dakako i sensum spiritualem, ako se ostvare svi uvjeti, koji pokazuju, da se na nekom mjestu doista radi de sensu spirituali. A svakog drugog tumačenja, veli Papa, neka se katolički tumači brižljivo čuvaju: „Slobodnija neka upotreba Svetog Pisma, da se bolje osvijetle i preporuče vjerske i moralne istine, može doduše biti od koristi, osobito u propovijedanju, ako to biva umjereno i razborito. No ne smije se nikada zaboraviti, da je ova upotreba riječi Svetog Pisma ovome kao izvanjska i dodana. Takva upotreba Svetog Pisma povrh toga danas većinom nije bez pogibelji, jer vjernici — osobito oni, koji su poučeni u vjerskim i profanim naukama, — više traže, što nam je Bog htio reći u Svetom Pismu, nego što rječiti govornik ili pisac pomoću svoje spretnosti može iz biblijskih riječi izvući".

Sv. Otac Papa ovaj dio enciklike „Humani generis" zaključuje ovim riječima: „Nema nikoga, koji ne bi opazio, kako je sve to daleko od načela i pravila tumačenja Svetog Pisma, što su ih postavili naši predšasnici Leon XIII. u encikl. pismu „Providentissimus", Benedikt XV. u encikl. pismu „Spiritus Paraclitus" i mi sami u encikl. pismu „Divino afflante Spiritu".

Iz mape jednog dušobrižnika

Večernja Misa

U STARO DOBA

1. Da se prva sv. Misa slavila uveče, to znade svako kršćansko dijete.

Aposloli, držeći se uspomene na posljednju večeru, slavili su sv. Misu uveče; o čemu nam veoma jasno svjedoči događaj, što ga opisuju Act. Ap. 20,7 .... „u prvi dan nedjelje, kad se sabrasmo da lomimo hljeb, propovijedao im je Pavao ... i produlji svoj govor do ponoći ..... kad je Pavao dugo govorio, zaspi neki mladić po imenu Eutih, koji je sjedio na prozoru. On pade u snu s trećeg kata ...."

2. U 1 Cor 11 Pavao govori o večeri, to jest o službi Božjoj, koja je bila združena s agapama, a slavila se u prvim noćnim satima. Ali kako u svaku lijepu uredbu na svijetu može da se uvuče i koja sjena, tako je bilo i s agapama; Apostol kori zloporabe kod agapa u 1 Cor 11,20 ss.

3. Time nije rečeno, da je bila misna litur-

gija odmah potisnuta u jutarnje časove... Za vrijeme katakombi se bez sumnje slavila liturgija i u noćno doba, a to nam najbolje može posvjedočiti izraz „vigilia", što znači noćno bdijenje; za liturgiju po dana upotrebljavali su izraz „statio".

4. Na Veliku Subotu vršila se liturgija po noći između subote i nedjelje; u noćnim satima mogli su vjernici još bolje razumjeti značenje ognja i uskrsne svijeće s divnim Exsultet.

Danas, kad liturgija Velike Subote ne počinje u 8 h uveče, nego mjestimice već svršava u 8 h ujutro, nekojih njezinih tekstova ne osjećamo u njihovu potpunom značenju, ne ružabiremo sve njihove ljepote.

U SREDNJEM VIJEKU

5. Praktični i prudencijalni su razlozi tražili, da se noćna ili večernja Liturgija prenese u dnevne sate; no, time još nije kazano, da su za Misu bili određeni jednim mahom isključivo jutarnji časovi.

Stvarno bilo je ovako: kako se „coena" potiskivala uvijek više od večeri prema podnevu, tako je i ura za Misu postepeno silazila od večernjih sati u onaj dio dana, kad ne sijaju zvijezde, nego kad sja zlatno sunce; sunce što nas sjeća na Onoga, koji je „vera lux", „lux mundi"; „sol justitiae".

Baš stoga kaže sv. Toma: *„regulariter Missa celebrari debet in die, et non in nocte"* (III, 83, 2, ad 4).

6. Ali time još nije rečeno, da su se u srednjem vijeku slavile sve Mise u predpodnevno doba; za nekoje dane čitamo još danas u rubrici, da se misa čita (pjeva) „lecta nona"... a „nonu" su u ono vrijeme recitirali po samostanima doista po njezinom prirodnom času, naime oko 3 h poslije podne, na što nas potsjeća i himna s versikulom: „Largire lumen vespere". Sv. Toma izričito piše, da se čita Misa „in diebus jejuniorum in nona", dakle poslije podne (III, 83, 2, ad 3).

No, kako su se postepeno naše kanonske „horae" in choro pomicale sve više u predpodnevne sate, tako je postojao i sat za čitanje (pjevanje) Mise uvijek raniji.

7. Svečana pak Misa (biskupova) slavila se uvijek „finita tertia"; dakle je počela između 9 i 10 h .... i danas propisuje Caerem. Epporum (III, 8, 5) da se prije Pontifikala pjeva „tertia".

U drugom je dijelu srednjeg vijeka malo po malo nastalo opće pravilo, da se Misa čita prije podne; ovaj je razvoj tekao dosta mirno, ali dosljedno; o kakvim trzavicama povijest ne govori.

8. Rekli smo „pravilo" .... a poznato je, da se ljudi katkada pravila ne drže.

Pored toga postojala su različita Bullaria redovnika s privilegijima, da smiju sodales itinerantes misiti, „a media nocte usque ad nonam diei posteri" (AAS 1925, 103); po naški bi se kazalo od 0—16 sati.

Slučajevi, da su neki svećenici misili uveče, nisu bili baš tako rijetki; stoga određuje Papa Martin V. čisto i jasno, da to ne smije biti: „quod hujusmodi sacramentum non debet confici post coenam". („In eminentis", 22. febr. 1418)

U NOVIJE DOBA

9. Riječi Pape Martina bile su doduše jasne; ali ljudi kao ljudi vole iznimke (osim gimnazijalaca, kad se radi o iznimkama u latinskoj gramatici).

I tako su mnogi „prelati, kapituli, klerici, fratri", željni iznimki, („ritum in statutis Missarum celebrandarum temporibus pervertere satagentes") pod raznim izgovorima (variis praetextibus) ishodili privilegij, da smiju u izvjesne dane (vigilije) čitati Misu „circa solis occasum".

10. Takve su stvari Papi Piju V., koji je revnovao za crkvenu disciplinu, dodijale te je htio, da se pitanje definitivno uredi; stoga sve spomenute indulte opozove, kasira te anulira, određujući: „ne deinceps Missas vespertino tempore celebrare vel celebrare facere praesumant". I to naređuje „in virtute sanctae oboedientiae, et sub indignationis suae (Papae) ac perpetuae suspensionis a divinis poena..." („Sanctissimus in Christo" 29. martii 1566, Fontes I, 196).

11. Pod uplivom toga dekreta doista se utvrdila praksa, da se Misa čita samo danju; facultas celebrandi bila je ograničena: „una hora ante auroram et una post meridiem". (Congr. Prop. 29. feb. 1836).

Ovih granica opća crkvena praksa nije prekoračila, te su ove granice bile kodificirane u Can. 821.

---

12. Pored svega toga bilo je ipak iznimaka... naročito na „Badnjak".

Ponoćka je svakako funkcija puna svete poezije i religiozne radosti — ako se vrši u redu.

No i glede ponoćke, nažalost, valja katkada opetovati, ono što čitamo glede agapa u apo-

stolsko doba: „alius autem ebrius est" (1 Cor 11, 21). Takve su stvari uistinu abominatio in loco sacro.

13. Nezgodnosti dakle dale su povoda, da su u nekim krajevima zamolili, da se smije ponoćka anticipirati. To je bilo naročito u zemljama nekadašnje „serenissime" republike Venecije, i na taj način sačuvala se večernja Misa na Badnjak u nekim mjestima Dalmacije i Istre.

14. Osim toga davali su se indulti pojedinim svetištima, n. pr. u Maria Zell, da se smije čitati sveta Misa od 2 h ponoći do 2 h poslije podne.

Papa Pijo X. dozvolio je 16. VII. 1908., da se u Lourdesu povodom 50 godišnjice ukazanja Bl. Dj. Marije čita u tamošnjoj grotti jedna sv. Misa u 6 h uveče.

15. Iz toga smijemo zaključiti: pravilo jest i ostaje, da se Misa celebrira „ab aurora usque ad meridiem", ali pravilo nije tako strogo, da Crkva ne bi dozvolila i iznimki.

16. Iznimku može Crkva toliko prije dozvoliti, ako to iziskuju interesi pastoracije.

U gradovima bilo je već pred prvi svjetski rat cijelih grupa vjernika, kojima je praktično nemoguće, da prisustvuju svetoj Misi prije podne .... Istina, tomu bi se moglo doskočiti čitajući jednu sv. Misu u ranu zoru; ali nije svakomu dano, naročito zimi kad su noći duge, ceste klizave, ulice tamne, crkve hladne, da dođe već prije 5 h u Crkvu; svaka čast onima, koji to čine; ali crkveni je zakon doista lex ... humana, koja na humani način vodi računa o poteškoćama vjernika.

AKCIJA ZA VEČERNJU MISU

17. Stoga se počelo razmišljati ne bi li bilo uputno, da se čita za neke krugove vjernika jedna sv. Misa pod veče.

To ne bi nipošto značilo, da ignoriramo stare tradicije, koje od toliko stoljeća amo traže, da se Misa slavi horis diurnis.

Gdje nije u pitanju dogma, Crkva je uvijek spremna da uzme svako pitanje u dobrohotno razmatranje.

18. Prvi pisac, koji je javno istupio s takvom željom, bio je poznati profesor pastoralke u Beču, Svoboda.

Već pred 40 godina piše: „Die Anregung, spät abends jeden Sonntag einen Gottesdienst mit Abendmesse für bestimmte Berufe, die durch die Vorbedingungen ihres Lebenserwerbes des Morgens verhindert sind, zu halten, wäre jedenfalls zu erwägen" (Grosstadt-Seelsorge, Regensburg 1909, 427).

19. Malo iza njega napisao je F. Zimmermann knjigu „Die Abendmesse in Geschichte und Gegenwart" (1614), koja je još više pobudila zanimanje za tu pastoralnu potrebu.

Naročito u Austriji su pastoraliste voljeli o stvari raspravljati.

Nadošao je prvi svjetski rat, i pitanje kao da je za neko vrijeme stupilo u pozadinu.

U toku svjetskog rata izašao je Codex, koji o večernjoj Misi nema ni riječi.

PRVI INDULTI

20. Ali odmah poslije prvog svjetskog rata pitanje se obnovilo.

U nekim je zemljama večernja Misa postala pastoralna potreba; svi znamo, da su se vjernici u Rusiji morali boriti s mnogo poteškoća; i obzirom na te poteškoće dala je sv. Stolica otpisom Komisije za Rusiju 25. nov. 1929. biskupima u Rusiji indult „permittendi Missae celebrationem et Sacrae Communionis receptionem post meridiem et *etiam sero*, observato jejunio eucharistico quatuor horarum".

Ovim dekretom se pokazalo, da je Crkva voljna otstupiti od tradicionalnih sati za celebriranje, ako to traži potreba vjernika.

21. Dalje se Crkva pokazala vrlo indulgentnom povodom euharistijskih kongresa; Papa Pio XI. dozvolio 7. marta 1924., da se za vrijeme kongresa jedna Misa slavi u ponoći, a druge jedan sat poslije ponoći (AAS 1924, 154).

22. Iz navedenih indulta moglo se razabrati, da je staza, koja bi vodila k večernjoj Misi, u principu već povučena ... a drugi je svjetski rat tu stazu nekako izgradio.

23. Zadnji je svjetski rat stavio pastoraliste pred goleme probleme; ali na stolici sv. Petra sjedi čovjek, koji je te probleme uočio; koji ih je proučio i umom i srcem; koji je ruzumio, „da je subota radi čovjeka, a ne čovjek radi subote". (cf. Mrc. 2, 27).

Stoga su biskupi našli kod sv. Oca Pija XII. mnogo razumijevanja, kad su mu predložili molbu, da bi se obzirom na potrebe vjernika dozvolila večernja Misa.

24. Takvu povlasticu su stekli najprije vojnički Ordinariji za svećenike, koji su služili na fronti. A naskoro se povlastica raširila i na crkve s običnom pastoracijom.

DANAŠNJE STANJE

25. Prva biskupija u Jugoslaviji, koja je zamolila za indult večernje Mise, izgleda da je bila beogradska.

Svojom molbom od dne 5. VIII. 1943. br. 577. tražio je nadbiskupski Ordinarijat ovlaštenje, da smije dozvoliti večernju Misu. Molbu je Ordinarijat motivirao time, što mnogim vjernicima nije lako udovoljiti nedjelnoj dužnosti već prije podne.

Otpisom Kongregacije Sakramenata od 24. IX. 1943. br. 4350/43. bio je indult dozvoljen ... a to je bila prava blagodat.

26. Oko Uskrsa 1944. počele su naime letjeti po beogradskom zračnom prostoru neke lijepe ptice, kao srebrni golubovi, samo što su letjele prilično visoko i preglasno gukale... ali i to bi čovjek podnio, da nisu spuštale preteške bombone, radi kojih su morali ljudi bježati u skloništa.

Te anglo-amerikanske ptice, uz svu strahotu, imale su jednu pohvalnu vlastitost, što su dolazile uvijek prije podne; poslije podne kao prave ptice išle su rano spavati.

Bile su tako kavalirske, da su se držale reda.

27. Ta inače u ratu neobična obzirnost omogućila je ljudima, da poslije podne odahnu i, barem u nedjelje, da idu na Misu; tada se pokazalo, da je večernja Misa uistinu praktična uredba.

Vjernicima je bilo milo, što su nakon teških sati bombardiranja mogli uveče Bogu zahvaliti, što ih je očuvao žive i zdrave.

28. Mnogi razlozi za večernju Misu ostali su i poslije rata; stoga je dijeceza za dijecezom zamolila svetu Stolicu za ovlaštenje, da smije držati Misu u večernje sate. — I to ne samo kod nas, nego i u drugim zemljama (Francuska, Njemačka).

29. Ipak večernja Misa jest i ostaje neka iznimka, nekakvi vulnus in legem, jer derogira Kanonu 821., u kojem su fiksirani sati za Misu; stoga Sv. Stolica obnavlja indult samo od godine do godine, pod uvjetom, da traju još važni razlozi, radi kojih je podijeljen Indult.

NAJNOVIJI INDULT ZA NAŠE BISKUPIJE

30. Najnoviji je indult, važeći za sve biskupije u Jugoslaviji podijeljen, opet samo AD ANNUM, otpisom Sv. Oficija od 4. decembra 1950. S. O. 2152/50.

31. Svećenike će najprije zanimati, zašto je stigao otpis od Sv. Oficija, kad se radi zapravo o predmetu, koji spada sam po sebi u područje kongregacije Sakramenata.

Odgovor je lak: in concreto radi se ne samo o satu, kada se ima čitati sv. Misa, nego u pitanju je i jejunium eucharisticum za svećenike; a to pitanje spada po kan. 247. § 5. u nadležnost Sv. Oficija.

SADRŽAJ RESKRIPTA

32. Reskript Sv. Oficija sadržava u stvari sljedeće norme, odnosno ovlaštenja:

a) principijelno ostaje na potpunoj snazi kan. 821., po kojem može početi Misa najkasnije u 13 h.

b) principijelno se ne otstupa od pravila, da se moraju vjernici pričešćivati samo do 13 h.

c) ali obzirom na partikularne potrebe pastoracije biskupi smiju dozvoliti

I

intuitu penuriae sacerdotum

da isti svećenik, koji providira pored svoje župe excurrendo još jednu ili čak dvije župe, može misiti i poslije podne, ako radi prevelike zaposlenosti ili radi udaljenosti ne može dospjeti u drugu župu prije 13 h.

33. Uzmimo praktični slučaj: župnik u Pančevu providira excurrendo Jabuku, koja je udaljena 10 km. — U vlastitoj župi misi, propovijeda, krštava, obavlja ispite sa zaručnicama... jer stranke dolaze k njemu baš u nedjelju, budući da u radne dane nemaju vremena.

Sada je tako umoran, da ne može, nota bene još jejunus, u Jabuku, kamo bi morao stići barem do 13 h: a kako može to, ako nema svoga automobila ili ako je blato?

34. Tu je jasno, da ne preostaje drugo, nego zatražiti dispensu, da svećenik smije misiti drugu Misu u Jabuci poslije podne. U koliko se radi o samoj binaciji, može je dozvoliti po kan. 806. § 1. biskup; u koliko se pak celebriranje, poslije podne protivi kanonu 821. § 1., mora biskup imati ovlaštenje od sv. Stolice, da smije derogirati kanonu.

35. Još jasniji nam postaje slučaj, ako župnik mora pored svoje župe providirati dvije druge župe. Sada nije dovoljna binacija, nego je potrebita trinacija; a u toj stvari biskup opet ne može ništa, „quia non est in ejus potestate plures quam duas Missas eidem sacerdoti permittere" (Can 806 § 2).

36. Ako hoće dozvoliti treću Misu, mora dakle biskup zamoliti za posebno ovlaštenje; a budući da in praxi parochus excurrens, često ne će moći da obavi ovu treću Misu još pred 13 h, treba i za večernju Misu naročito ovlaštenje, koje je kod nas dato našim biskupima gore spomenutim reskriptom Sv. Oficija.

37. Binaciju odnosno trinaciju u popodnevnim

satima smije dozvoliti biskup i u ona „festa suppressa", koja se slave cum concursu populi. Ali je jasno, da to smije činiti samo za one susjedne župe, u koje župnik ekskurira. Nipošto pak ne može župnik uveče binirati (trinirati) u vlastitoj crkvi, gdje je obavio već prije podne službu Božju; reskript naime dozvoljava večernju Misu samo „quoties ob nimium Sacri Ministerii laborem vel locorum distantiam impossibile sacerdotibus erit Sacrum iterum vel tertium ante horam tertiam decimam facere".

Ta u vlastitoj crkvi može župnik de facto uvijek da svrši funkcije pred 13 h.

38. Kad se biskup koristi apostolskim ovlaštenjima za popodnevnu Misu, mora da se uvjeri o istinitoj potrebi takve Mise: „onerata eorum (episcoporum) conscientia super vera necessitate", veli reskript. U slučajevima kad neki župnik providira excurrendo dvije (ili čak tri!) župe, kad se već kod kuće izmučio, a druga je župa udaljena, postoji ratio vere sufficiens, da se biskup služi ovlaštenjima.

39. Do sada smo razmatrali slučajeve kada smije biskup dozvoliti popodnevnu Misu propter penuriam sacerdotum; ali reskript dozvoljava popodnevnu Misu i

II

propter necesitatem fidelium

u reskriptu stoji izričito, da smije biskup dozvoliti večernju Misu, kad postoji znatni broj radnika ili javnih činovnika, koji su prije podne poslom spriječeni da prisustvuju Misi.

40. Indult iziskuje, da bude broj takvih vjernika znatan „notabilis pars"; nije dakle ni najmanje dovoljno, da si zažele takvu Misu pobožne bakice, koje su već prije podne bile kod Mise, a dolaze i uveče, da zauzimaju klupe, mjesto da ih ostave onim doista umornim vjernicima, koji ujutro nisu mogli doći.

41. Ovim indultom se mogu biskupi poslužiti diebus festis de praecepto tantum; bit će dakle bezuspješno, ako upravitelj župe, gdje se in festo suppresso već prije podne vršila redovita služba Božja, traži, da se dozvoli solius pietatis causa još večernja Misa. Što takva biskup ne može dozvoliti. — Ova rečenica nije u oprečnosti s gornjim stavom, po kojem biskup može dozvoliti svećeniku, koji ekskurira u „susjednu župu", da misi po podne... jer ta susjedna župa prije podne uopće nije imala službe Božje, a želi slaviti blagdan cum concursu populi.

42. Ovdje želimo istaknuti, da ne valja konfundirati binaciju (trinaciju) s večernjom Misom.

To su dva posve različita predmeta!! — Binacija (trinacija) dozvoljava se radi nestašice celebranata; a večenja Misa radi potrebe vjernika. — U Zagrebu, Ljubljani, Đakovu n. pr. može se dozvoliti Misa vespertina, ali nema govora o potrebi trinacije. — Drukčije je na selu, gdje celebrant mora nekoliko kilometara ekskurirati, zatim binirati ili trinirati.

III

Jejunium eucharisticum

43. A. **Za svećenike.** U predmetu jejunia reskript sv. Oficija je upravo širokogrudan; vidi se, kako sv. Otac računa s fizičkim poteškoćama, s kojima se mora boriti svećenik; ispovijedi, propovijedi, liturgija, savjetovanja, sve to je sveti rad, ali i umara.

Imajući pred očima baš „nimium sacri Ministerii laborem" naš je Sv. Otac vrlo ublažio jejunium eucharisticum za svećenike, koji moraju misiti poslije podne.

44. Jejunium eucharisticum traje per tres horas quoad cibum solidum et potum alcoholicum, et per unam horam quoad potum vel medicinam.

Može dakle svećenik, koji misi u 5 sati popodne, ručati do 2 sata sa svojim običajnim „menu". — A poslije toga može do 4 h uživati za slučaj potrebe medicinu ili čašu vode, limunade ili sličnó, ako ga ljeti muči žeđa.

45. Kad usporedimo ovaj indult s inače strogim propisima de jejunio eucharistico, moramo kazati: dilatasti cor meum.

Za predpodnevnu Misu ostaje pak na snazi Can. 808 de jejunio naturali a media nocte.

46. B. **Za vjernike.** Za vjernike, koji se žele pričestiti kod večernje Mise, važi ista olakšica kao i za celebrante.

PRIČEST VJERNIKA

47. Pričest vjernika kod večernje Mise ima značaj iznimke; sveta Stolica nije direktno zabranila, da ne bismo smjeli dijeliti kod večernje Mise i Pričest, jer je Pričest vjernika po liturgijskim pravilima dio misne liturgije... Ali Crkva ostaje principijelno na stanovištu

izraženom u kan. 867. § 4., da se Pičest dijeli samo u one sate, kad je dozvoljeno misiti.

48. Stoga reskript sadržava slijedeće ograničenje: vjernici se smiju doduše pričestiti infra Missam Vespertinam, ali samo tada ako radi teškog razloga ne mogu doći na Pričest prije podne: quoties confessarii judicio, praescriptum can. 867 § 4, absque gravi incommodo servare nequeant. — Je li incommodum grave ili ne, o tome ne sudi komunikant, nego ispovjednik! — Poslije večernje Mise sv. se Pričest ne dijeli.

Iz galerije naših predšasnika

Isidor Paulić (1837--1886.)

(Svršetak)

Zato treba s takovom publikom biti strpljiv, obazriv i osjećajan. A treba i naći temu, o kojoj ćeš govoriti, da se ne dogodi Pavlov slučaj na atenskom areopagu s opaskama odgađanja slušanja na kasnije vrijeme.

Paulić ne upotrebljava visoki govor o nedohvatljivim temama klasičnih francuskih govorničkih genija. On na sreću ne slijedi teoretski uzorne, a praktično danas nemoguće propovijedi jednog Strossmayera, Bossueta i Lacordairea. On se čuva promašenih tema, zamarajuće duljine, da ne bi postao: „aerem verberans". Pozna on svoje vjernike umorne od poslova, briga, vrućina i hladnoća pa mu govori ne traju nikada više od 15 minuta.

Pred njegovim su očima majke nerotkinje, razmažena djeca „koja se više otimaju za krajcare nego za kolače", jogunasti mladići puni mladenačke snage, upotrebljavane za uništenje tuđega, a i svoga dobra, pa žene u vječnom ambijentu zavisti, ogovora i sebeljublja, pa bake sa svojim vračkama, gatanjima i zlim nagovorima, a na koncu je pred njegovim pogledom i onaj „gajdaš, koji stoji kod straže" i čeka svatove, a o razmaženim, objesnim i neozbiljnim djevojkama „maminim mazama" da i ne govorimo.

U tom kaleidoskopu temperamentnog života postao bi jedan Bossuet, Lacordaire i Strossmayer sa svojim visokim temama nemoguć, nemoćan, a sva duboka priprava sa svima govorničkim gestama — promašena.

A Paulić živo sjeća svojim temama na riječi sv. Pavla Korinćanima: „I ja, braćo nijesam govorio vama kao duhovnima, nego kao tjelesnima, kao maloj djeci u Kristu, mlijeko sam vam davao da pijete, a ne jelo; jer još nijeste mogli, a ni sad još ne možete — jer ste još tjelesni". Tako se Paulić poznavajući svoje slušateljstvo prilagodio običnim „redovima" bez šarži, bez duhovne elite, najnižim primitivcima — kakvi su u ostalom u većini kršćani sviju naroda i vjekova.

(T E M E)

U Glasniku:

1. O zadaći kršćanske žene
2. Uzvišenost materinstva
3. Dobar primjer
4. Odgoj u ljubavi i božjem strahu
5. Poslušnost
6. Istinoljubivost
7. Poštenje
8. Marljivost
9. Nevinost
10. Štednja
11. Lakomost.

U „Dobroj kršćanskoj majci" su dodana još slijedeća razmišljanja: O nagradama i kaznama djece, Djed i baka i O pogubnom vračanju.

U „Suprugi pravoj kršćanki":

Četiri poglavlja o ženidbi, O bračnoj ljubavi, slogi i vjernosti, O ljubomornosti, Uzorna supruga, Tuga i žalost, Udovica, Ožalošćena majka, Marija Pomoćnica, Dobra gospodarica, Marljivost, Štedljivost, Svekrva i snaša.

Kako se na prvi pogled vidi izabrane se teme ističu svojom realnosti, vječnom savremenošću, lakoćom i interesantnošću te su bile u stanju protresti cijeli život jedne majke i, što je najvažnije, približiti se u najužu blizinu duša slušateljstva.

(OBRADBA)

Glazbena uvertira i muzički prolog ima da zainteresira slušateljstvo i uspostavi potrebni kontakt publike sa slijedećim muzičkim dijelom. Za običnu publiku ne smije ni taj dio biti previsok, nerazumljiv i pretežak. Na fini način mora ovaj dio već sam po sebi da zainteresira i pripravi slušatelje na slijedeću glazbenu radnju kao vedra „captatio benevolentiae". I Paulić je, da se tako izrazimo, kod svojih uvoda muzičar, koji skoro na neopažljivi način, a opet vrlo originalno uvađa svoju publiku u svoju interesnu sferu, tako da svi ostaju u stavu očekivanja onog što će kasnije doći, a ne mogu točno pogoditi o čemu će toga

dana biti govor. To je ono „certum quoniam" u kojem i danas često griješe propovjednici, držeći se stare tako zamarajuće metode kada uvijek u uvodu unaprijed navijeste „danas ćemo govoriti prvo... drugo... treće" i time pokvare sav interes i znatiželju vjernika, koja bi inače često stvari davala jednu posebnu primamljivost. Ni Spasitelj, ni apostoli nisu pred svoje slušateljstvo iznašali unaprijed ni teme ni izgradnje onoga o čemu će govoriti.

Paulić je u svojim uvodima znao pred svoje slušatelje izaći u jednoj formi, koja je za ona vremena i uobičajeni način propovjednika značila dosta smione skokove. Osobito u svojim sastavcima iznesenim u Glasniku.

Eno na prvom sastanku počinje opisom svoga razgovora sa Strossmayerom i odluci o uvađanju bratovštine. Kada hoće da pređe na krepost poštenja tako živo opisuje svoj put u Meran i svoje zastiđenje, u kojem ne bi smio priznati, da je on Hrvat iz Slavonije, u kojoj se toliko krade. A kako je originalan uvod VIII. sastanka kada iz Spasiteljeva prokletstva nerodne smokve odjedamput prelazi na govor o lijenosti. Ili onaj upravo klasični početak X. sastanka, kada opisuje crkveni god u Jarmini s mnoštvom naroda, veteranskom paradom, sviranjem „Carevke" i „Oj Banovci", selom punim djece, nezaduženim tako da im je pojam „egzekutora" (tako poznatog i mrskog u hrvatskim selima) i nepoznat. Pa kada je svoje slušatelje zanio u nepoznatu sredinu čestitog kršćanskog naroda, odjedamput prelazi na svoja lična opažanja:

„Ja sam taj svijet motrio od glave do pete i vjerujte mi — niti su ti ljudi veći, ni snažniji, ni ljepši, niti im je lice izrazitije nego u našeg naroda, niti živi taj svijet Bog zna gdje u izvanredno bogatoj zemlji, nego je u našoj sredini i radi istu zemlju kao i naš narod — pa ipak je ondje bogatstvo, a kod nas siromaštvo; ondje svi napreduju, a kod nas svi nazaduju..." Iz ovog živog i interesantnog uvoda na vješti način i to kao u jednom naglom skoku prelazi na temu (Slavoncu inače tako mrsku): „O štednji". Slušateljstvo je uhvaćeno i nema mu više izlaska: da je govornik prije navijestio o čemu će govoriti izgubio bi mnogo slušatelja.

Takav je eto Paulić kod svojih uvoda: originalan, živ, pronalazljiv, pokretan i sav u žilavoj borbi osvajanja i zainteresovanja svoga slušateljstva.

Shema njegovih govora je jednostavna, kratka i pregledna. On postavlja pred svoje slušatelje činjeničko stanje. Predmet govora je on davno proživio i proćutio. Svi oni osjećaju, da on ne govori po nekom nalogu nego iz dubine srca i duše. Kao otac ili stariji dobronamjerni prijatelj, koji im želi donijeti radosti čestite kršćanske obitelji. On govori istinu i slušatelji htjeli ne htjeli moraju poniknuti očima, priznati istinu — no nikada nisu povrijeđeni prevelikom oštrinom govora, jer znaju da su sve to riječi velike ljubavi.

Dokazi iz sv. Pisma su birani, kratki i krepki.

Primjeri su mu najčešće iz vlastitog iskustva, koje dokazuje mnogo razmišljanja, promatranja i prosuđivanja. On poznaje cijeli seljački život do sitnica pa ništa ne može izbjeći njegovu sveobuhvatnom oku...

Pravi govornik mora imati stanoviti profinjeni osjećaj, da ne bi kod slušateljstva izazvao zamorenost i zasićenost. Kada odlazi sa svoga govorničkog mjesta mora kod slušateljstva ostaviti želju, da bi ga još slušali, spojenu s radošću slijedećeg sastanka. Ako odu s uvjerenjem, da su već sve čuli i da je predmet potpuno iscrpljen — nije postignut onaj efekt, za kojim se išlo. Slično je kod katehizacije male djece: ona je istom onda potpuno uspjela ako se djeca na koncu metodičke jedinice iskreno javljaju s molbom: „Dete nam još pripovijedajte!"

Paulić je bio umjetnik i u tom pitanju. Kada samo čitamo njegove stvari, dolazi nam nehotice misao, da bi željeli, da nam još nešto kaže i počinjemo žaliti, što nije opširniji. A to je znak uspjeha.

Paulić govori našim seljačkim narodnim jezikom dakako profinjenim nastojanjem obrazovanog čovjeka, da se ukloni sve banalno i nedolično. A za čudo Cepelić u svojoj preporuci njegove zbirke konferencija (Glasnik 1881. str. 218.) uz svu pohvalu preslabo ga ocjenjuje spominjući da mu je „jezik dosta popularan".

A koji bi pučki propovjednik mogao narodnije i markantnije ocrtati n. pr. odnos kršćanskih bračnih drugova nego Paulić kada kaže: „Čestiti muž i žena imadu sve u zajednici; zajedno ustanu, zajedno se Bogu mole, zajedno rade, zajedno blaguju, zajedno idu u crkvu, zajedno idu na sv. ispovijed i sv. Pričest, zajedno idu na počinak, djecu s kojom ih dragi Bog blagoslovio zajedno u strahu Božjem odgajaju, zajedno se sreći raduju, a stigne li ih možebiti u životu kakva žalost ili tuga, tada

jedno drugo tješi s nadom, da ih dragi Bog ne će više kušati, nego li što mogu podnijeti!"

I kad bi htjeli navesti sve primjere njegova sočna narodna jezika, mogli bi jednostavno prepisati svih 220 stranica njegovih djela.

Paulić je veliki praktičar. Poznavajući dobro narodni život izražen u godovima, svatovima, karminama, pokladama, vladanju govedara, svinjara, momaka i djevojaka, otaca, djedova, matera i baka — kod svakog slučaja moralne bolesti odmah prepisuje odlične domaće lijekove: zajedničku molitvu, ispitivanje savjesti, dobre odluke u radu, upotrebu blagosovina i sv. sakramenata osobito kod zaruka i t. d. i to sve na način narodnog ljekara, koji će svojom blagošću i dobrotom nastojati privući bolne pacijente.

I kod svakog razmišljanja moralno prisiljava slušatelja na konkretne zaključke, koje na koncu predavanja iznaša u svojim „Oglasima" sa Spasiteljevim motom: „Idi i ti čini tako!"

Njegove su propovijedi kao dokaz velikog duha Paulićeva i dokumentacije jednog odličnog člana iz galorije naših pretšasnika — još uvijek vrijedne da se pročitaju i upotrebe.

(S M R T)

„Dne 13. ožujka o. g. (1886.) na večer preminuo je u svojoj 52. godini nakon duže, a lakše bolesti, proviđen svetotajstvima umirućih i ostaviv pismenu oporuku p r i v l a č k i župnik I z i d o r P a u l i ć ...."

Ovim je stereotipnim riječima oglašena u „Glasniku" 1886. str. 93. rana smrt Paulićeva. Na nadgrobnom spomeniku od sivkasto-bijelog kamena postavljen je natpis:

Ovdje počiva — Isidor F. Paulić — župnik privlački
Vjeri i domovini sborom i tvorom odani sin
A stadu si dobar pastir —
Preminuo 13. ožujka 1886. u 52 god. dobe života
Od Boga mu blaženstvo
A od ljudi vječna slava. A. R.

U župskoj se Spomenici spominje, da je nekada župnikovao u Privlaći, u župskoj knjižnici nema ni jednog Paulićeva djela. Umro je nepoznat i nepriznat od strane svećeničke javnosti.

Mislim da bi ovaj članak najbolje završio odlomkom jednoga lista. „Paulić je kod starijega svijeta ostao (u Privlaci) u vrlo ugodnoj uspomeni. Osnovao je „Društvo svete Krunice"... Uveo je slavljenje blagdana Srca Isusova. U službi revan i propovjednik dobar. Znao je vrlo pučki govoriti te su i iz susjednih sela dolazili da ga slušaju. Mladeži je strogo branio pohađanje gostiona, noćne sastanke i napose divane. Jedna baka je zapamtila iz jedne njegove propovijedi ovo: „Majka šalje svoju divu neka ide na divan ali samo neka bude poštena. To je isto kao da bi joj rekla: Idi sinko sjedi u blato, a neka se zakaljati!" Tako je on znao, veli ta baka, uvijek puku lijepo i jednostavno govoriti. Svijet je išao mnogo u crkvu. Paulić je bio dobar gospodar, volio se vozikati na dobrim konjima, a inače nije mnogo zalazio u svijet nego se držao svoga stana..."

To je eto sva uspomena na jednog svećenika, koji po svojim sposobnostima i radnom elanu nije bio obični seoski župnik.

Župa Kamenica

(Ljudi i događaji)

Kao i mnogi ostali podunavski gradići i sela od Vukovara do Zemuna (Banoštar, Čerević, Dumbovo i t. d.) imala je i ubava Kamenica u srednjem vijeku svoju vrlo zanimljivu povijest i to naročito u crkvenom pogledu.

Ona nam se otkriva samo na momente, kao u časovitim blještavim snimkama jednog isprekidanog filma, kojega bi dijelove trebalo sastaviti, zalijepiti, povezati i nadopuniti do jedne potpune cjeline — a to više nije moguće. Detalji su tako sitni, a značajni kao poslije jednog nemirnog sna sa živim i nejasnim i manjkavim utiscima, koji se više ne mogu dobro osvijetliti i vjerno prikazati.

Evo n. pr. slijedećih činjenica:

Upravo iste godine, u kojoj je papa Honorije III. odobrio novi red sv. Franje, izdala je njegova kancelarija 30./III. 1223. listinu, u kojoj on potvrđuje bizantskoj carici udovi Margareti (majci srijemskog biskupa Ivana) posjede u okolici Petrovaradina i među inima i „Camenc".

Poslije 14 godina (vjerojatno je carica umrla) 24./VI. 1237. daruje Bela II. novoosnovanom benediktinskom samostanu „Belae fontis" u Petrovaradinu „villam Camonch" ili „Comanch". (Klaić i Smičiklas),

A kada su 1331. krenuli iz Avignona poslanici pape Ivana XXII. benediktinac Jakob Benegar i kanonik Jakob Lovro Lorandi nalaze oni u srijemskoj bisbupiji do 20 župa a među njima i Kamenicu. (Pavić).

I nije to bila jedna obična seoska župa, o kojoj se nebi imalo šta pisati. Kada je 1878. biskup Strossmayer pobliže promotrio današnju pravoslavnu crkvu došao je do jednog interesantnog — i ako možda neispravnog zaključka. Iz tlorisa rimskog križa i nekih građevinskih oblika (naročito kupole i prozora) zaključio je, da je to građevina iz vremena prelaza romanskog stila u gotiku iz najstarijih vremena, koju je dometnuti toranj i predvorje iz 1742.—58. (kada se novi dijelovi crkve dodavali) nagrdio, kvareći stari izgled. Po Strossmayerovim sugestijama nacrtao je stari Seitz u „Vijencu" frontalni izgled prvotne crkve. Strossmayerov zastupnik u Rimu i pravi „alter ego" u pitanjima umjetnosti Dr. Nikola Voršak u jednom listu kameničkom župniku Pappu (25./IX. 1877.) piše: „Davno je što željam na svoje oči vidjeti i potanko razmotriti slikariju na lijepu (affresco) što je još dobrano vidljiva u svetištu tamošnje pravoslavne njekoč katoličke crkve; slikariju o kojoj čujem da je lahko da potiče iz XV. vijeka o koncu i da je florentinske škole". (Spis u župskom arhivu u prijepisu).

Ovo pitanje nije još nitko od stručnjaka ispitivao, a kada se pisac ovih redaka svojevremeno obratio prof. Szabou ovaj poznati protivnik svih Strossmayerovih umjetničko kritičarskih nazora — iz inata je počeo tvrditi da današnja Kamenica nije uopće na ovom mjestu ni postojala sve do početka XVIII. stoljeća.

(Bl. Jakob de Marchia i srijemski svećenici)

Oko g. 1420. poslali su kamenički građani svoga domoroca Blaža na bogoslovske studije u Prag. Bilo je to upravo 5 godina poslije osude i smrti Jana Husa (1373.—141). Mladi Blaž je došao u sredinu, koja je sva još plamtila oduševljenjem prema Husovoj nauci i mržnjom na Rim i papu. Nekako u isto vrijeme su svršili svoje bogoslovne nauke Toma iz Beočina (de Bechen) i Valentin iz Iloka.

Postali su župnicima svaki u svojem rodnom mjestu i zajednički propovijedali husitsku nauku. Odlučili su zajedno prevesti sv. Pismo na mađarski jezik, što su u glavnom u miru i izveli. Međutim je i Rim bio obaviješten o pokretu u Srijemu i Bačkoj pa je 1436. poslao u bačka mjesta Jakoba de Marchia s punomoćima papinskog inkvizitora. Jakob je nastupio velikom strogošću uz asistenciju vojske. Iz Bačke je prešao u Bosnu, a konačno 1439. došao u Srijem. Kad je Blaž kamenički naslutio dolazak inkvizitora, pobjegao je bačkom nadbiskupu Ivanu i ondje se kao pravovjerni rehabilitirao i čak postao velikim prepoštom. Toma beočinski i Valentin iločki nisu uspjeli pobjeći pa ih je inkvizitor dao u gvožđa okovati i baciti u kamenički zatvor. No u momentu vezivanja priskoći u pomoć zatvorenicima domaći krojač Valentin s golim mačem te uz pomoć naroda razbije vrata na kući kameničkog suca Ivana i oslobodi okrivljenike. Toma i Valentin pobjegoše u Moldaviju i ne vratiše se više. Kasnije su svi pomagači bjegunaca kažnjeni pa je i sam bački nadbiskup imao neprilika radi svog blagog postupka prema krivovjercima.

Od svih uspomena na događaje tih dana ostala je jedina sačuvana knjiga u dvorskoj biblioteci u Münchenu: prijepis prijevoda sv. Pisma na mađarskom jeziku iz 1466.

Ovaj je rukopis sa svojim od starine požutjelim listovima ostao trajnim spomenom prvog mađarskog prijevoda sv. Pisma sastavljenog u glavnom u kameničkim župnim dvorima. A to je bio i jedini pozitivni uspjeh velikih previranja toga vremena.

O značajnoj prošlosti Kamenice na koncu XV. stoljeća nam pripovijeda i činjenica postojanja više crkvene škole poznate po svojim literarnim akademijama, zvanima: „ludi litterarii". Iz ove je škole vjerojatno proistekao i kamenički svećenik pisac — Georgius Syrmiensis sa svojim djelom: „De perditione regni" kasnije izdanim i komentiranim po mađarskoj peštanskoj akademiji. Bio je on dvorski kapelan dvojice ug. hrv. kraljeva: nesretnog Ljudevita II. rano poginulog u mohačkoj bitki 1526. i Ivana Zapolje suparnika Ferdinanda I. U djelu su opisani strašni časovi propasti kraljevstva s prvim posljedicama turske invazije.

A i ostrogonski nadbiskup i namjesnik Ferdinanda I. šibeničanin Antun Vrančić (Verantius) prigodom opisa svoga putovanja u Carigrad 27 g. poslije mohačke hitke (1553.) govori o „Kamonecz" — kao negda gusto naseljenoj, odličnoj i bogatoj varoši (oppidum) glasovitoj po književnim igrama (ludi litterarii). Do dolaska Turaka imala je ona osim mnogih zemljanih i 150 zidanih kuća, a sada

jedva 15 slamnatih koliba. Kameničani su pričali, kako su Turci kod osvajanja mjesta razlili do 7000 bačava vina, da je ono kao potok do koljena curilo. (Rad akad. LXXI.)

(Pusta ognjišta)

Turcima je uspjelo uništiti svu katoličku prošlost Kamenice. Varošica je propadala, kao u divljem bijegu preseljavala se na različita mjesta, o čemu svjedoče nazivi starih rudina sada izvan samoga mjesta: Stara Kamenica, Staro Selo i Novo Selo. Katoličkih je starosjedilaca potpuno nestalo, pa kada se poslije oslobođenja 1702. prebrojavalo stanje stanovništva i posjeda, zabilježeno je slijedeće: (Smičiklas: Oslobođenje Slavonije II. 294.)

U selu se nalaze 24 kuće s 14 sesija. Narod je „fidei acatholicae" s prezimenima: Petković, Nikolić, Marković i sl. Nekima je prezime nepoznato pa se i oni spominju: Vrania Staracz (vjerojatno jedini katolik), Staracz Bagoia, kovač Gruicza, govedar Vuk i Stana udovicza. Nekada bogata Kamenica posjeduje sada samo 80 motika kultiviranog vinograda, 716 jutara oranice, 36 kosaca livada i 180 jutara šume. A od marve je preostalo samo 7 konja, 11 svinja, 65 volova, 25 krava i 126 koza i ovaca. Na Dunavu su 4 mlina, od tih jedan s 2 kamena.

A od katoličkih vjerskih uspomena ruševine neke crkve s tornjem (aedificium et turris ecclesiae cuius nomen ignorant) za koju se ne zna kada je građena. Tako i nedaleko Kamenice u D u m b o v u „extant alicuius ecclesiae rudera quorum notitiam ignorant" (ostaci zaboravljene benediktinske opatije iz XIV. stoljeća koji više ne postoje, pa u L e d i n c i m a „turris cum ecclesia diruta cuius notitiam ignorant". Ostaci ove crkve kao spomen nekadanje katoličke župe iz XIV. stoljeća strše još i danas na osamljenom brijegu poviše starih Ledinaca, koji su poslije najnovijeg oslobođenja u glavnom napušteni. Ledinačka crkva s tornjem na terenu, u kojem nema katolika j e d i n i je sačuvani spomenik jedne velike prošlosti.

(R E S T A U R A C I J A)

Međutim je došlo vrijeme ponovnog naseljavanja katoličkog elementa.

Kada je početkom XVIII. stoljeća obitelj grofova Marczybany dobila kamenički posjed, počela je iz trenčinske županije naseljavati svoje kmetove Slovake. 1735. bilo je 18 katoličkih obitelji, koji su u zajednici s vlastelinom nedaleko ruševina stare crkve podigli Oratorij sv. Križa. Nova filijala je potpala upravi franjevačkog samostana u Petrovaradinu, a kada je 1746. biskup Szöreny došao na vizitaciju zamoliše delegati osnivanje samostalne župe. Biskup je pristao, franjevci se požališe samoj carici Mariji Tereziji, koja ukori biskupa radi te odluke i za buduće odredi da ne čini više sličnih odluka — no župa je ipak osnovana. Prvi su župnici: Slovak Ivan Dovećer (1746—1757.), i Čeh Adalbert Švehla (1757.—1756.)

(Dva župnika pjesnika)

U nizu svojih župnika i administratora imala je Kamenica dvije vrlo interesantne ličnosti, o kojima se kod nas nije pisalo, pa je vrijedno da se njihov život otme zaboravu.

JOSIP UNTUN VLAŠIĆ 1722.—1786.

Rođen u Kremenu kod Modruša 17. I. 1722. Studirao u Varaždinu i Zagrebu gdje je po biskupu Branjugu zaređen 1748. Najprije kapelan sjemeništa pa kapelan u Tržiću i Buniću (modruška biskupija).

Nestašica domaćeg svjetovnog svećenstva prinukala je đakovačkog biskupa Čolnića, da se obazre po drugim biskupijama i on dovede među ostalima i Vlašića 1757. kao kapelana u Piškorevce gdje ovaj postade 1759. pravim župnikom. No pitanje nestašice svećenstva u srijemskoj biskupiji učini, da se Vlašić 1765. odluči na prelaz na kapelanije u Karlovcima i Slankamenu pa odmah slijedeće godine dolazi u Kamenicu u pomoć bolesnom župniku Švehli. Švehla umre iste godine i tako Vlašić postade treći po redu kamenički župnik, te će na ovoj župi upravljati kroz 20 g. t. j. sve do svoje smrti.

(K a m e n i č k a ž u p a) toga vremena važila je kao jedna od najsređenijih u cijeloj srijemskoj biskupiji. Župljani su uz pomoć vlastelina 1759. proširili mali Oratorij u prostraniju crkvu, koju je biskup Givović 1759. svečano blagoslovio. A živahni pelješćanin biskup volio je Kamenicu posebnom ljubavlju i rado se u nju navraćao, obdržavajući prema potrebama sve župske poslove i pomažući Švehli, koji je često morao odlaziti u svoj filijal Čerević.

Pa kada je 1763. biskup Paxy prviput dolazio u Kamenicu na vizitaciju, mogao je sa zadovoljstvom konstatirati, da je crkvena zgrada „in statu absoluto" (u vrlo dobrom stanju). Oko crkve je ograđeno groblje u redu, uz

crkvu drveni toranj nadvisujući krov crkve za 2 hvata, u crkvi su 2 oltara i prenosna propovijedaonica, drveni kor s harmonijem (organum). U blizini je i katolička škola, a od 1764. nova u župskom dvorištu sagrađena po Paxyu uz pomoć grofa Marczybanya. Dobrotvorka crkve generalica Wulff pridonosi za vječno svijetlo po 1 litru ulja mjesečno, a baš ta obskrba uljem bila je u većini srijemskih župa jedan teški problem te se vječno svijetlo redovito palilo samo nedjeljama i blagdanima unatoč svim strogim biskupovim nalozima.

Vlašić je dakle zatekao kameničku župu u dobrom stanju, no on je još više uznastojao, da sve procvate u okviru mogućnosti onih vremena. O tome nam daju lijepo svjedočanstvo zapisnici biskupskih vizitacija njegova vremena.

(1766.) Paxy dolazi u Kamenicu 7. IX. na XVI. ned. po Duhovima. Konstatacije: crkva dobro zidana, okrečena, taracana kamenim pločicama. Na zidovima slike Ivana Krstitelja, Nikole biskupa, Stjepana kralja i Katarine. Inventar je obilan: tri misala 1686., 1818. i 1735. (iz pretrovaradinske fronjevačke crkve). U sakristiji se nalazi razbijeno starinsko zvono, saliveno 1630. od 7 i pol oka, pa će se iznova saliti. Grof Lovro Marczybany darovao crkvi orgulje, crkveni tutor Miklosy podigao na groblju oko crkve drveni križ sa slikom, blagoslov obavio novi župnik.

(Svršit će se).

IZ BISKUPSKE KANCELARIJE

Imenovanje dekana: Edo Ovčarić, upravitelj župe u Bošnjacima, imenovan je dekanom županjskog dekanata. — David Kolesarić, župnik u Drenovcima, imenovan je dekanom vrbanjskog dekanata.

Imenovanja upravitelja župa: Branko Gilić, kapelan u Osijeku I., imenovan je uprav. župe u Gunji. — Ivan Kopić, kapelan u Bošnjacima, imenovan je uprav. župe u Radikovcima.

Premještaj kapelana: Mato Bešlić, kapelan u Valpovu, premješten je u istom svojstvu u Osijek I.

Postavljenje mladomisnika: Ivan Jelić, postavljen je za kapelana u Valpovo. — Ivan Miljan, za kapelana u Donji Miholjac.

Ređenje mladomisnika: U nedjelju dne 14. siječnja 1951. podijelio je preuzv. g. Biskup-Ordinarij svećenički red klericima VII. godine i to: Vladi Mikloš đakovačke biskupije i Anti Vujičić vrhbosanske nadbiskupije.

Obojica su mladomisnika odmah sutradan, t. j. u ponedjeljak 15. I. o. g. u našoj stolnoj crkvi pjevali svečane Mlade Mise.

Proslava Papinog dana u Đakovu. Prema odredbi biskupske okružnice broj 324.—1951. („Vjesnik" broj 2.—1951.) proslavljen je Papin dan u Đakovu u nedjelju dne 4. ožujka 1951. svečanom Pontifikalnom sv. Misom, koju je uz veliku azistenciju služio preuzv. g. Biskup-Ordinarij. Prigodnu je propovijed održao prof. Marinko Prepunić. Poslije podne istoga dana priredili su bogoslovi u sjemeništu tradicijonalnu Akademiju u čast sv. Oca i Sv. Tome Akvinskog s vrlo lijepim i uspjelim programom.

Molitvenik „Kruh nebeski" — dostava župama. Okružnicom Biskupskog ordinarijata broj 689.—1950. („Vjesnik" 1950. br. 5. str. 46.) javljeno je, da će Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu dostaviti na sve naše župne urede određeni broj „Mali kršćanski nauk" — „Slikovnica kršćanskog nauka" i molitvenik „Kruh nebeski". Međutim nas društvo Sv. Ćirila i Metoda obavješćuje, da nije do danas na župe razaslalo „Mali kršćanski nauk" i „Slikovnicu", jer do danas još nisu te knjige štampane. Čim budu ove knjige tiskane, bit će dostavljene župnim uredima bez posebne narudžbe. Prema tomu su svi naši župni uredi do sada primili samo molitvenik „Kruh nebeski". Sve ovo javljamo župnim uredima radi ravnanja s pozivom, da odmah isplate molitvenik „Kruh nebeski" i da ne čekaju dostavu drugih dviju knjiga.

Ljevaonica zvona. Ljevaonica umjetnina i kovina ŠIKIĆ VIKTOR, Zagreb, Savska cesta broj 200. zamolila nas je, da objavimo da prima narudžbe i izrađuje zvona za crkve. Ljevaonica ljeva zvona iz bronzane zvonovine ovoga sastava: 78% bakra-Cu, 22% kositra-Sn. Ujedno izrađuje moderne željezne jarmove za zvona. Gornju tvrtku preporučamo našim župnicima i crkvenim odborima.

Vlasništvo i naklada Biskupskog Ordinarijata u Đakovu — Glavni i odgovorni urednik: Dr. Zvonimir Marković — Uredništvo i uprava Đakovo, Strossmayerov trg 1. — Pretplata godišnje 300 Din. — šalje se uputnicom. — Tisak Gradskog grafičkog poduzeća u Đakovu.